

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту ботаніки
ім. М.Г. Холодного НАН України
чл.-кор. НАН України, проф.

« 2 » лютого 2023 р.

ВИТЯГ

з протоколу № 3
розширеного засідання
відділу систематики і флористики судинних рослин
Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України

від 26 лютого 2023 р.

ПРИСУТНІ: чл.-кор. НАН України С.Л. Мосякін, д.б.н. Федорончук М.М., д.б.н. Цимбалюк З.М., к.б.н. Шевера М.В., к.б.н. Шиян Н.М., к.б.н. Тимченко І.А., к.б.н. Царенко О.М., к.б.н. Булах О.В., к.б.н. Бойко Г.В., к.б.н. Двірня Т.С., к.б.н. Ольшанський І.Г., к.б.н. Булах О.В., інж. Шумілова А.В., інж. Дяченко І., асп. Міськова О.В., асп. Клімович Н.Б. (відділ систематики і флористики судинних рослин), д.б.н. Дубина Д.В., к.б.н. Фіцайло Т.В., к.б.н. Зав'ялова Л.В., к.б.н. Чусова О.О., к.б.н. Кучер О.О., к.б.н. Пашкевич Н.А. (відділ геоботаніки та екології), к.б.н. Нипорко С.О. (відділ фікології, ліхенології та бріології), д.б.н. Коломійчук В.П., к.б.н. Футорна О.А. (Київський національний університет імені Тараса Шевченка) к.б.н. Губарь Л.М. (Інститут еволюційної екології НАН України)

Порядок денний:

1. Наукова доповідь Олени Вікторівни Міської «Флора Регіонального ландшафтного парку "Сеймський"»

СЛУХАЛИ:

1. Наукову доповідь Олени Вікторівни Міської «Флора Регіонального ландшафтного парку "Сеймський"» – апробація дисертаційної роботи на

здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 09 Біологія за спеціальністю 091 Біологія.

Тема дисертації: «Флора Регіонального ландшафтного парку "Сеймський"», затверджена на засіданні вченої ради Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, протокол № 16 від 20 грудня 2019 р.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Олени Вікторівни Міської «Флора Регіонального ландшафтного парку "Сеймський"».

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації
аспірантки відділу систематики і флористики судинних рослин
Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України
Олени Вікторівни Міської
на тему «Флора Регіонального ландшафтного парку "Сеймський"»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 09 Біологія спеціальності 091 Біологія

Актуальність. Вивчення сучасного стану флор об'єктів природно-заповідного фонду, в умовах зростаючого антропогенного навантаження залишається одним із актуальних напрямків сучасної флористики. Ефективна охорона та збереження природного фіторізноманіття базується на комплексному дослідженні сучасного стану флори та її інвентаризації. Регіональний ландшафтний парк «Сеймський» – найбільший за площею об'єкт природно-заповідного фонду Сумської області та один із найбільших регіональних ландшафтних парків України. Він був створений з метою збереження, охорони та відтворення типових лучних, лісових, водно-болотних комплексів, що знаходяться на північному сході країни, які зазнають антропогенного впливу. Парк є частиною Смарагдової Мережі України, Національної та регіональної екомереж. Незважаючи на фрагментарні відомості щодо рослинного покриву даної території, флора парку, як і її особливості, не була досліджена, як дискусійним було й місце території в системі районувань тощо. В результаті виконання роботи було встановлено, що досліджена територія характеризується високим флористичним різноманіттям, зокрема її раритетної компоненти. До тепер цілісно флора Парку не досліджувалася, відсутні відомості про сучасний її видовий склад загалом та її фракцій, стан антропогенної трансформації, застарілі та фрагментарні дані про раритетну компоненту. Характер поширення, еколого-

ценотична та біотопічна приуроченість, статус рідкісних видів також потребують уточнення, що і зумовило комплексне вивчення флори Парку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано у відділі систематики та флористики судинних рослин Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, вона пов'язана з науково-дослідними темами «Виявлення закономірностей просторового розміщення і тенденцій змін ареалів модельних видів та ведення таксономічної системи судинних рослин України з використанням інформаційних технологій» (Державний реєстраційний номер 0121U113957) та «Таксономічно-номенклатурне та флористичне вивчення судинних рослин України, дигіталізація та узагальнення номенклатурно-таксономічної і гербарної інформації» (Державний реєстраційний номер 0117U004024).

Мета і завдання дослідження. Мета роботи – з'ясувати сучасний стан флори Регіонального ландшафтного парку «Сеймський» та особливості її структури.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Встановити видовий склад флори РЛП «Сеймський» та скласти її анотований конспект.
2. Провести структурний та фракційний аналізи флори, виявити її особливості.
3. Оцінити сучасний стан антропогенної трансформації флори.
4. Здійснити соціологічну оцінку флори.
5. Розробити пропозиції щодо оптимізації функціонального зонування парку та розширення його меж.

Об'єкт дослідження – флора РЛП «Сеймський»

Предмет дослідження – сучасний склад та структура флори РЛП «Сеймський»

Основні методи дослідження. В основу дослідження покладено польові (рекогносцирувальний, детально маршрутний, картування) та камеральні (порівняльний морфолого-еколого-географічний метод) методи. База даних по флорі створена в програмі MS Excel.

Наукова новизна отриманих результатів. У результаті проведеного комплексного дослідження флори РЛП «Сеймський» вперше дана цілісна її оцінка. Встановлено видовий склад (1025 видів судинних рослин). З'ясовано місце флори Парку в системі районувань. Розроблена сіткова карта Парку, адаптована до прийнятої в «Atlas Florae Europaeae» сітки в системі UTM координат. Вперше для флор регіону та Парку виявлені нові види адвентивних рослин (*Euphorbia davidii* Subils, *Grindelia squarrosa* (Pursh) Dunal, *Portulaca granulostellulata* (Poelln.) Ricceri & Arrigoni, *Aegilops cylindrica* Host та інші) та нові локалітети (понад 100) рідкісних видів, складені карти поширення. Проведено комплексний структурний та фракційний аналізи, виявлено

особливості флори. З'ясована роль та участь апофітів та видів адвентивних рослин. Встановлено, що серед апофітів за ступенем адаптації до антропогенного навантаження майже рівномірну участь беруть геміапофіти та евентіапофіти. Для адвентивної фракції флори характерно переважаання кенофітів, що вказує на зростання темпів адвентизації. За первинним ареалом переважають північноамериканські та середземноморські види. З'ясовані основні тенденції антропогенної трансформації флори, обраховані індекси свідчать про високий рівень синантропізації, переважаання процесу апофітизації, модернізацію флори. Виявлені інвазійні види, встановлено, що найбільше їх приурочено до антропогенних біотопів, оцінено їхній вплив на рослинний покрив Парку, складено карти поширення. Здійснена соціологічна оцінка флори, виділена та проаналізована її раритетна компонента (68 видів), узагальнено відомості про локалітети рідкісних видів на території Парку.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Оцінено сучасний стан флори РЛП «Сеймський», що стане основою для її подальшого моніторингу. Розроблена структура (за 26 показниками) та складена база даних «Флора РЛП "Сеймський"». Виявлено та обґрунтовано перспективні для розширення меж Парку території, зокрема щодо включення, наприклад, урочищ Спадчанський Ліс, Калужино, частково Голоборівська Дача до складу Парку. Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення функціонального зонування РЛП «Сеймський». Пропозиції щодо розширення меж та удосконалення функціонального зонування парку передані до адміністрації КЗ СОР «РЛП "Сеймський"». Дані, отримані під час досліджень щодо стану рідкісних та інвазійних видів, передано для Екологічного паспорту Сумської області та Доповіді про стан навколишнього природного середовища в Сумській області у 2022 р. Матеріали дослідження були використані при складанні переліку інвазійних видів рослин Сумської області, переданого до Департаменту захисту довкілля та енергетики Сумської ОДА. Результати досліджень використовуються в навчальному процесі Сумського національного аграрного університету, Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка, загальноосвітніх навчальних закладів Конотопського району Сумської області. Започатковано формування наукового гербарію у фондах Державного історико-культурного заповідника у м. Путівль. Реалізовано проект «Study of rare plants of Seymskiy Regional Landscape Park (Ukraine, Sumy Oblast)» за підтримки The Rufford Foundation та Української Природоохоронної Групи (UNCG).

При виконанні роботи біоетичні норми не були порушені.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень і рекомендацій. Наукові положення, теоретичні висновки та практичні результати є достатніми та належним чином обґрунтованими. Робота відзначається широким спектром використаних сучасних методів у відповідній галузі, опрацювання літературних джерел, обробки даних. Основні результати

дослідження представлені в наукових публікаціях.

Особистий внесок здобувача. Робота є самостійним завершеним дослідженням здобувача. Дисертанткою проведено аналіз наукової літератури, здійснено 40 експедиційних виїздів. Зібрано 1500 гербарних зразків. Складено анотований флористичний список парку та електронну базу даних. Проведено структурний (систематичний, біоморфологічний, географічний, екологічний) та фракційний аналізи флори Парку. Основні результати відображено у 16 публікаціях та дисертації автора. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані дисертанткою особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідеї здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки дисертаційної роботи доповідалися та обговорювалися на засіданнях відділу систематики та флористики судинних рослин Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (2020–2023 рр.). Результати досліджень були представлені на: VI науково-теоретичній конференції «Класифікація рослинності та біотопів України» (25–26 березня 2020 р., м. Київ), II Всеукраїнській студентській науково-практичній інтернет-конференції «Студентський науковий вимір проблем природничо-математичної освіти в контексті інтеграції України до єдиного європейського і світового освітнього простору» (8 квітня 2020 р., на базі факультету природничої і фізико-математичної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка), Міжнародній науковій конференції присвяченій 100-річчю від заснування Національного гербарію України (KW) – Гербарію Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України (1 жовтня 2021 р., м. Київ), IV (XV) Міжнародній науковій конференції молодих учених «Наукові основи збереження біотичної різноманітності» (28 жовтня 2021 р., м. Львів), конференції «Сучасні фітосозологічні дослідження в Україні» (27 грудня 2021 р., м. Київ), II Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасні виклики і актуальні проблеми лісівничої освіти, науки та виробництва» (15 квітня 2022 р., м. Біла Церква), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Робота природоохоронних закладів України під час військового стану» (20 вересня, 2022 р., м. Путивль), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку природничо-математичних наук та методик їх викладання» (20–21 жовтня 2022 р., м. Глухів), Всеукраїнській онлайн-конференції «Еколого-просвітницька робота у природоохоронній справі» (17 лютого 2023, м. Путивль), Міжрегіональному навчально-практичному форумі «Ліси України: євроінтеграція, війна, зміни клімату та сучасні реформи» (21–22 лютого 2023 р., м. Київ.), Міжнародній науковій конференції «Молодь і поступ біології» (26–28 квітня 2023 р., м. Львів), Міжнародній конференції молодих учених «Актуальні проблеми ботаніки та екології» (27–30 вересня 2023 р., м.

Івано-Франківськ), Всеукраїнській науковій конференції до 95-річчя природного заповідника «Михайлівська цілина» «Шляхи збереження природних екосистем» (13 липня 2023 р. м. Суми). А також матеріали, отримані під час досліджень, висвітлювались на роботі круглих столів «Як облаштувати екопростір і яка для цього пасує заповідна територія» (19 лютого 2022 р., с. Береза, Шосткинський р-н) та «Екологічні табори в системі екотуризму. Перспективи екологічного туризму на Кролевеччині» (3 серпня 2022 р., м. Кролевець).

Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором. Результати дисертації опубліковані у 16 наукових працях (з них 13 – одноосібних) та база даних по флорі парку в GBIF. Одна стаття у виданні, що індексується у базах Scopus та Web of Science, одна стаття у закордонному фаховому виданні, чотири статті у виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, три матеріали конференції та сім тез доповідей на конференціях. Матеріали, опубліковані у співавторстві, мають пропорційний внесок здобувача. Права співавторства не порушені.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Буджак В.В., Міськова О.В. (2020). Сіткова карта регіонального ландшафтного парку «Сеймський». *Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи)*. Чернівці. 12 (2): 245–250. (Особистий внесок: ідея статті, огляд літератури, узагальнення та обговорення результатів, підготовка тексту статті).

2. Міськова О.В. (2021) Знахідки видів адвентивних рослин у північній частині Лівобережного Лісостепу України. *Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи)*. 13 (2): 205–209. DOI: 10.31861/biosystems2021.02.205.

3. Міськова О.В. (2022). Ергазіофіти регіонального ландшафтного парку «Сеймський». *Чорноморськ. бот. ж.*, 18 (3): 270–286. DOI: 10.32999/ksu1990-553X/2022-18-3-4.

4. Шиндер, О.І., Орлов, О.О., Міськова, О.В., Чорна, Г.А., Шевера, М.В. (2023). Сучасне поширення *Viola sororia* (Violaceae) в Україні. *Чорноморський ботанічний журнал* 19(1): 118–132. DOI:10.32999/ksu1990-553X/2023-19-1-5. (Особистий внесок: надання результатів оригінальних досліджень з регіону, складання карти, участь у підготовці тексту та обговоренні результатів).

Статті в іноземних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus:

1. Miskova O. (2023). The alien fraction of the flora of Seymskiy Regional Landscape Park, Sumy Oblast, Ukraine. *Environ. Socio.-econ. Stud.*, 11, 1: 58–71. DOI: 10.2478/environ-2023-0005.

Статті в іноземних фахових виданнях:

2. Miskova O. (2023). Apophytes in the flora of the Seymskiy Regional Landscape Park (Ukraine): analysis and list of species. *Biodiv. Res. Conserv.*, 71; 15–30, 2023. DOI: 10.14746/biore.2023.71.2.

Публікації тез та матеріалів доповідей наукових конференцій.

1. Міськова О.В. (2020). Рідкісні види флори регіонального ландшафтного парку «Сеймський». Альманах «QN»: збірник наукових праць студентів II Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції «Студентський науковий вимір проблем природничо-математичної освіти в контексті інтеграції України до єдиного європейського і світового освітнього простору». Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 10, С. 188–194.

2. Міськова О.В. (2020). Участь інвазійних видів рослин у різних типах біотопів регіонального ландшафтного парку «Сеймський». Класифікація рослинності та біотопів України: матеріали четвертої науково-теоретичної конференції (Київ, 25–26 березня 2020 р.) Київ, 2020, С. 106–115.

3. Міськова О.В. (2021). Поширення регіонально рідкісних видів рослин Сумської області на території регіонального ландшафтного парку «Сеймський». Сучасні фітосозологічні дослідження в Україні: зб. наук. пр. з нагоди вшанування пам'яті видатного фітосозолога, д-ра біол. наук, проф. Т.Л. Андрієнко-Малюк (1938–2016 рр.). Київ: Талком, С. 53–59.

4. Міськова О.В. (2021). Сучасний стан та перспективи вивчення флори Сеймського регіонального ландшафтного парку. Наукові основи збереження біотичної різноманітності: Матеріали IV (XV) Міжнародної наукової конференції молодих учених. Львів, С. 97–99.

5. Міськова О.В., Бадуліна О.О. (2021). Гербарій державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі. Гербарії ХХІ століття: досягнення та виклики. Матеріали Міжнародної наукової конференції присвяченої 100-річчю від заснування Національного гербарію України (KW) – Гербарію Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України (1 жовтня 2021 року, Київ) Київ: Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України, С. 76–78. (Особистий внесок: ідея тез, написання тексту, обговорення результатів та підготовка висновків).

6. Міськова О.В. (2022). Перспективи розширення території регіонального ландшафтного парку «Сеймський». Сучасні виклики і актуальні проблеми лісівничої освіти, науки та виробництва : матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Біла Церква, 15 квітня 2022 р.). Біла Церква: БНАУ, С. 105–108.

7. Міськова О.В. (2022). Представленість рідкісних видів рослин РЛП «Сеймський» у різних типах біотопів. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку природничо-математичних наук та методик їх викладання : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Глухів, 20-21

жовтня 2022 р.). Глухів, С. 20–23.

8. Міськова О.В. (2023). Пропозиції щодо удосконалення функціонального зонування регіонального ландшафтного парку «Сеймський». Молодь і поступ біології : збірник тез доповідей ХІХ Міжнародної наукової конференції студентів і аспірантів (м. Львів, 26-28 квітня 2023 р.). Львів: Галич-Прес. С. 66–67.

9. Міськова О.В. (2023). Біоморфологічна структура флори регіонального ландшафтного парку «Сеймський». Актуальні проблеми ботаніки та екології. Матеріали міжнародної конференції молодих учених. Івано-Франківськ: Супрун В.П. С. 32.

10. Міськова О.В. (2023). Систематична структура флори Регіонального ландшафтного парку «Сеймський». Шляхи збереження природних екосистем : матеріали Всеукраїнської наукової конференції до 95-річчя природного заповідника «Михайлівська цілина» (13 липня 2023 р.). Суми, 2023. С. 176–178.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень і рекомендацій. Наукові положення дисертації є добре обґрунтованими. Матеріали, що лежать в основі виконаної дисертації, за об'ємом даних, методичним рівнем дослідження, теоретичним узагальненням, забезпечують високий рівень обґрунтованості і достовірності наукових положень, підтверджують зроблені автором висновки.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подивляється до захисту. За змістом дисертаційна робота Олени Вікторівни Міської на тему «Флора Регіонального ландшафтного парку “Сеймський”» повністю відповідає спеціальності 091 Біологія, оскільки ґрунтується на флористичному дослідженні РЛП «Сеймський», в ній наведено нові наукові та практично важливі результати щодо біологічного різноманіття одного з об'єктів природно-заповідного фонду України в цілому і його ботанічної складової зокрема.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

2. Констатувати, що дисертаційна робота О.В. Міської «Флора Регіонального ландшафтного парку “Сеймський”» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів відповідає спеціальності 091 Біологія та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію О.В. Міської «Флора Регіонального ландшафтного парку "Сеїмський"» до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 09 – «Біологія» за спеціальністю 091 – «Біологія».

4. Рекомендувати вченій раді Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

ФЕДОРОНЧУК Микола Михайлович, доктор біологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу систематики і флористики судинних рослин Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України.

Рецензенти:

ШИЯН Наталія Миколаївна, кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник відділу систематики і флористики судинних рослин Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України.

ЗАВ'ЯЛОВА Людмила Володимирівна, кандидат біологічних наук, науковий співробітник відділу геоботаніки та екології Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України.

Офіційні опоненти:

КОЛОМІЙЧУК Віталій Петрович, доктор біологічних наук, доцент, заступник директора Ботанічного саду ім. акад. О.В. Фоміна, Навчально-наукового центру «Інститут біології та медицини» Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ЛЮБІНСЬКА Людмила Григорівна, доктор біологічних наук, доцент, професор кафедри біології та екології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Головуючий на засіданні, зав. відділу
систематики і флористики судинних рослин,
чл.-кор. НАН України, д.б.н., проф.

Сергію МОСЯКІН

Секретар відділу,
старший науковий співробітник
відділу систематики і
флористики судинних рослин,
канд. біол. наук

Ігор ОЛЬШАНСЬКИЙ